

SEMÂ VE DEVRÂN HAKKINDA İKİ RİSÂLE

Dilâver GÜRER*

1. ZENBİLLİ ALÎ EFENDİ'NİN (Ö. 932/1525)¹ RİSÂLESİ

*R*isâle fî Hakkı Deverâni's-Sûfiyye²

Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm

El-Melik, el-Mennân, el-Azîz, el-Muktedir, ed-Deyyân (olan Allah'a hamd olsun)³ ki O, Kur'ân nûrunun marifeti ile irfânı bizlere farz kılmıştır.

Nebîsine ve onun halîfelerinin üzerine en güzel bir şekilde, daima ve her zaman salât olsun.

Akıl sayfama gelen bilgileri, gönülden ve geldiği şekliyle bir risâle hâline getirmeyi tasarladım. Sonra bunları, sadece biz biliriz, Allah bize verdi diye övünerek değil de, eksik ve noksanımızı kabul ederek ve Allah'ın inayetiyle, haddi aşmış kimselerin inadını kırmak için kaleme almaya başladım.

Rabbim! Beni îmanlı kimselerden eyle. Şeytanın vârislerinden yapma. Mîzân günü beni ârifler zümresi içerisinde haşret.

Ey kardeşim! Bil ki, insanlar fazileti de ve inadı da kabul etmede serbesttirler. Fakat onlar sağ tarafını sol tarafından ayırt edemeyen, kibirli, cahil kimselerin inkârları ile dik başlı bir hale gelmişlerdir. Bu sebeple, îmanlı kimselerin, özellikle de zamanımızdakilerin kalplerindeki şüphenin ortadan kalkması için, gerçeği ve kesin delili apaçık metinler ile beyan etmek bizim üzerimize vâcip olmuştur. Zîrâ, zamane câhillerinin

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, dgurer@selcuk.edu.tr

¹ Tam adı Mevlânâ Alî b. Ahmed b. Mehmed el-Cemâlî'dir. Zenbilli Alî Efendi ismiyle şöhret bulmuştur. 903/1498 yılından itibaren ölüncüye kadar, yâni, II. Bâyezîd, Kânûnî Sultan Süleyman ve Yavuz Sultan Selîm zamanlarında şeyhülislâmlık yapmıştır. 932/1525 yılında İstanbul'da vefat etmiş olan Alî Cemâlî Efendi, devrin en büyük âlimlerinden olup, fıkıh, usûl, edebiyat, lûgat, gramer, tefsîr ve hadîs sahalarında otorite ve Osmanlı Devleti'nin en liyâkatlı ve dirayetli şeyhülislâmlarından biri idi. Hayatı boyunca tasavvufî ortamlardan uzak kalmadığı ve akrabaları arasında şeyhler olmasına rağmen onun, devrin aydınlarının itibar ettiği Zeyniyye Tarîkatı şeyhlerinden Muslihiddîn Vefâ'nın (ö. 895/1491) müntesibi olduğu kaydedilir. (Hayatı hakkında geniş bilgi ve kaynaklar için bk.: Küçükdağ, Yusuf, II. Bâyezîd, Yavuz ve Kânûnî Devirlerinde Cemâlî Ailesi, İstanbul, 1995, s. 51-81; Baysun, M. Câvid, "Cemâlî" md., İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 1977, III/85-88.)

² Risâlenin aslı Arapça'dır. Tercüme şu üç nüsha esas alınarak yapılmıştır: 1- İstanbul Süleymaniye Ktp., İzmirli, no: 799, 2- Konya Mevlânâ Müzesi, A. Gölpinarlı Yazmaları, no: 109, 3- Londra India Office Library and Records (IORL), Or. 12933.

³ Bu ibâre metinde yoktur.

açıklamalarının ortaya çıkardığı fitneler yüzünden insanların çoğu şaşkın bir haldedir. Bu insanlar hayır ehlinin sözlerini söylerler, fakat îmanları boğazlarından öteye geçmez. Bunlar, okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkarlar. Şeytanlar topluluğundan, inatçılar grubundan ve şirret insanlardan Allah'a sığınırız.

El-Bezzâziyye sahibinin "sûflerin zikir meclislerindeki devrânı oyundur ve haramdır, kötü bir fiil olduğu için imamın bunu yasaklaması gerekir" şeklinde, sırf garaz dolu bir sözü vardır.

Meşhur fakîh *Câmiu'l-Fetâvâ* isimli eserinde de şöyle der: "Sûflerin devrânı haramdır. Onlara katılmak haramdır. Haramı helâl sayan kimse kâfirdir."

El-Pezdeviyye sahibi de şöyle demiştir: "Sûflerin devrânı çirkin bir fiil ve açık bir haramdır."

Devrânı haram sayanlar, buna delil olarak Peygamberimiz'in^(as) "Bir kavme benzeyen kimse onlardandır"⁴ sözünü ileri sürüyorlar. Devrân oyundur ve icmâ ile haramdır, diyorlar. Yine, diyorlar ki: Devrân rakstır ve onu ilk ihdas eden Sâmirî'dir (Allah müstehakkını versin). Devrânın keferenin ve müşriklerin fiili olduğu açıktır. Sûflerin raksında da onlara benzeyiş vardır. Onların bu fiilleri kötü, âdî bir fiildir. Bu davranışın "Hakk'ı gözeten, insaf sahibi kimseler"⁵ nazarında bir oyun ve bir eğlence olduğu açıkça bellidir.

Onların bu husustaki dayanakları *el-Keşşâf* sahibinin "cehrî zikir Tâhâ sûresindeki: "Eğer sen sözü açıktan söylersen, bilesin ki, o gizliyi de, gizlinin gizlisini de bilir"⁶ ayeti ile Kur'ân'da yasaklanmıştır" sözüdür.

Biz ise bütün bu iddialara katî bir cevap ile şöyle cevap veririz: *el-Bezzâziyye* sahibinin devrânın haramlığı konusundaki sözü sâbit değildir, doğru değildir. Çünkü, devrânın raks olduğu herkesçe kabul edilen bir hüküm değildir. Ne zikir bir oyundur, ne de zikreden oynayan bir kimsedir. Zikir ibadetlerin en fazîletlisi olduğu gibi, zâkirler de en fazîletli kimselerdendir. Zikrin en fazîletli ibadet olmasına şu ayet delildir: "Sana kitaptan indirileni oku. Namazı dosdoğru kıl. Muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve çirkinlikten alıkoyar. Allah'ı zikretmek (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir."⁷ Zikredenlerin üstünlüğüne ise Hz. Peygamber'in^(as) şu sözü delildir: "Zikreden kimse Allah'ın sevgilisidir."⁸ Yine şu hadisler de buna delildir: "Gâfiller içinde Allah'ı zikreden kimse, ölümler arasındaki diri kimseler gibidir."⁹ "Gâfiller arasında Allah'ı zikreden kimse, kuru ağaçların ortasındaki yemyeşil ağaç gibidir."¹⁰ İşte bizim olduğu gibi, cinlerin ve diğer insanların da peygamberi olan Hz. Peygamber'in bu sözleri zikrin ve zikredenlerin üstünlüğünü açıkça belirtmektedir. Bunları bile bile inkâr edenler kâfir olur. Böyle inkârcılardan olmaktan Allah'a sığınırız.

Devrânın haramlığı ne Kur'ân, ne de hadis ile sâbittir. Bu husustaki delilimiz ise onun oyun olarak kabul edilmiş olması ve bu yüzden men edilmesidir. Kaldı ki, devrânın oyun olduğunu kabul etsek bile yine de helâldir; tıpkı "Allah, de, sonra da onları

⁴ Ebû Dâvûd, Libâs/4; Ahmed b. Hanbel, II/50.

⁵ Biraz ileride geçeceği gibi, bu cümlelerin "Hakk'ı gözeten, kitap sahibi (musannıf) kimseler" şeklinde olması gerekir. Sanırız istinsahta bir hata var.

⁶ Tâhâ, 20/7.

⁷ Ankebût, 29/45.

⁸ Kaynağını bulamadım.

⁹ Buhârî, Daavât/66.

¹⁰ Bk.: ed-Deylemî, Ebû Şücâ' b. Şîreveyh, *el-Firdevs bi-Me'sûri'l-Hitâb*, tah.: es-Saîd b. Besyûnî Zeğlûl, Beyrut, 1986, II/242.

birak, havuzlarında oynayadursunlar"¹¹ ayetiyle işâret edildiği gibi. O halde mübah ile oynamak mübahtır; sakal, sarık, elbise ile oynamanın mübah olduğu gibi. İnsanın eşiyile ve çocuklarıyla oynaması da bizâtihi mübahtır. Kezâ, ok ve yay ile oynamak da mübahtır. Zikir de bir ibadettir ve bizâtihi mübahtır. Mübah olan şekilde devrân ve hareket etmek mübahtır. Bu tip oyunlar mübahlar cinsindedir.

El-Fetâvâ sahibinin "devrânı helâl kabul eden kimse kâfir olur" sözüne gelince; bu tam bir cehalet ve fâhiş bir hatadır. Çünkü İmam eş-Şâfiî^(ra) onu helâl sayanlardandır ve bu duruma göre müçtehitlerden olan İmam'ın kâfir sayılması gerekir. Şeriatımıza göre müçtehid tekfir edenlerin, tevbe etmezse katli ve recmi gerekir.

El-Pezdeviyye sahibinin "devrânın haram oluşu sarıh/apaçık nas/delil ile sâbittir" sözü de tam bir cehalettir. Çünkü bu hususta sarıh bir nas yoktur. Bu konudaki hadis¹² mish¹³ giyen, zünnâr¹⁴ kuşanan ve putlara tapan kimseler içindir. Devrân ve hareket ile Allah'ı zikredenlerin müşriklere benzemediği apaçık ortadadır. Onlar benzese benzese tavaf eden hacılara ve arşın etrafında dönerek Allah'ı tesbih eden meleklerle¹⁵ benzetilebilir. Hz. Peygamber'in "Mü'minin hâli iyiye hamledilir" buyurduğu gibi, görüşümüze göre olaylar iyiye hamledilmelidir. Devrânı müşriklerin raksına kim benzetebilir? Bu asılsız bir benzetme, devrân yapanlara bir iftirâ ve kötülemeden başka bir şey değildir. Kötü zan ise bize göre küfürdür.

Raksı ilk ihdâs edenin Sâmirî olduğu görüşünün doğruluğunu da kabul etmiyoruz. Devrânın raks olarak telakkî edilmesi ne dînî açıdan, ne de dil/istilâh yönünden uygundur. Şöyle ki: Dînî açıdan: Sâmirî'nin raksı buzağya tapmak için yapılan bir fiildir, yani açıkça şirktir. Sûfîler ise tevhid ehlidir ve devrân ile Allah'a kulluk ederler. İstilah yönünden: Raks tıpkı, kadınlı erkekli bir araya gelmiş bir topluluğun fık/ışret meclisinde mizmar/zurna ile oynadıkları gibi bir oyundur, danstır. Devrânın bu türden bir oyun olmadığı ise mâlumdur.

Devrânın oyun olduğunu kabul etsek bile, yine de onun haram türünden bir şey olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü Hz. Peygamber döneminde Habeşistan'dan mizmar ve def ile oynayan bir topluluk gelmişti. Hz. Peygamber^(sav) onların geldiğini duyunca Hz. Âişe'ye^(ra): Ey Humeyrâ, Habeşlilerin oyununu seyretmek ister misin? diye sormuş, "evet" cevâbını alıncâ, onun elini tutarak oyun yerine götürmüş ve Hz. Âişe Hz. Peygamber'in koltuğunun altına yaslanarak Habeşlilerin gösterisini izlemişti.¹⁶ O halde, Müslümanların sevinçlerinden dolayı yaptıkları raks mübahtır; tıpkı, hacca veya savaşa gidenleri uğurlarken ve Müslümanların bayram ve mutlu günlerinde davul çalmaları da mübah olduğu gibi. Bu hareket, eşkiyâya, müşriklere ve münâfıklara bir korku ve dehşet verir. Buna göre, bizim görüşümüzce bu türden raks mübahtır. Müvahhid ve usulcû Müslümanların bu husustaki delilleri şudur: Ehl-i kible tekfir edilemez. Aksine ehl-i kibleyi tekfir etmek küfürdür. Bu *el-Menâr*, *el-Muğnî*, *el-Muîn* gibi müteber kitaplarda geçen, kanunlaştırılmış bir kaidedir.

"Hakk'ı gözeten, kitap sahibi kimseler" sözüne cevabımız da şudur: *el-Bezzâziyye*'nin müellifi ne müçtehitlerdendir, ne taklit edilenler (mukalled) sınıfındadır,

¹¹ En'âm, 7/91.

¹² "Bir topluma benzeyen onlardandır" hadîsi kast edilmektedir. (Bk.: 4 no'lu dipnot)

¹³ Kıldan yapılmış ve bedeni rahatsız eden elbise.

¹⁴ Papazların kullandığı kuşak.

¹⁵ Bk.: Zümer, 39/75.

¹⁶ Ahmed b. Hanbel, VI/116.

ne de taklit edenlerin taklit ettiği kimselerdendir (mukalledü'l-mukallidîn). *El-Pezdeviyye* sahibinin durumu da böyledir. Bunlar sağ tarafını sol tarafından ayırt edemeyen kimselerdir. *Câmiu'l-Fetâvâ*'nın müellifi, Sultan Murad zamânında Edirne'ye gelmiş ve kitabını orada yazmıştır. *El-Keşşâf*'ın yazarı ise Mûtezile mezhebindedir. Onun sözü bizim için delil olamaz, çünkü o dört Ehl-i Sünnet mezhebinden birine bağlı değildir. Ayrıca, bunların hiçbiri, müçtehitler ve mukalletler arasında yer almaz.

Sözün özü şudur: Devrânın haram olduğuna dair ayet ve hadisten bir nas/delil yoktur. (Mezhep) imamımız İmam Âzam'ın da onun haramlığıyla ilgili bir sözü yoktur. Bunun yanında eş-Şâfiî ona cevaz vermiştir. Bazı ibadetlerde Şâfiîyye mezhebine uymak câizdir. Bu zikir meselesinde Şâfiî mezhebine uymak, aynen gıyâbî cenaze namazı kılarken o mezhebe uymak¹⁷ gibidir.

El-Kevâşî sahibi tefsîrinde ve yine *el-Medârik* sahibi de kitabında "Allah'ı çok çok zikredin"¹⁸ ayetini "tehlil, tekbir ve takdis ile, hasta veya sağlam, gece veya gündüz, gizli veya açık, karada veya denizde, otururken veya hareketli iken, yani cinsel birleşme dışındaki her halde, "hakkıyla" zikretmek" şeklinde tefsir etmişlerdir.

Ömer en-Nesefî tefsîrinde ve İmam el-Vâhidî de *et-Tefsîrü'l-Vasît*'ta, zikrin farz ibadetlerden olduğunu ve farz ibadetlerin açıkça yapılmasının insanları teşvik ettiği için ve önemine binâen, daha doğru ve daha sevimli olduğunu belirtmişlerdir. Kaldı ki, el-Beyzâvî ve Allâme ez-Zemahşerî de tefsîrinde şöyle demiştir: Bilmez misin ki, nâfile ibadetleri gizlemek daha doğru iken, farz ibadetleri açıktan yapmak daha sevimlidir. Çünkü bu (zikrin açık yapılması) insanların bu yolu tutmasını sağlar, onları gafletten uyandırır ve zikrin kalpte iyice yerleşmesine vesîle olur. İşte bu tefsîrler, cehrî zikri kötöleyenlere karşı bir cevap olduğu gibi, aynı zamanda bir azar ve tehdittir. Hz. Peygamber zikrin açıktan ve çokça yapılmasına, bu hususta gayretli olunmasına ve tevâcüde şu sözlerle işaret ve teşvik etmiştir: Allah'ı çok çok zikredin; öyle ki, münâfiklar size "siz riyâ yapıyorsunuz" desinler!¹⁹ Hadisi Enes rivayet etmiştir ve Buhârî'nin Sahîhi'nde geçmektedir.

Allah Teâlâ bizi ve sizi tevhdî hakkıyla bilen ve inanan kimselerden eylesin. İnatçı kimselerden etmesin. Allah'a hamd olsun. O, Efendimiz Muhammed'e, onun ailesinin hepsine salât etsin/onun ve ailesinin şânını yüceltsin.

¹⁷ Bilindiği gibi, Hanefiyye mezhebine göre gıyâbî cenaze namazı kılmak câiz değildir. Dolayısıyla Hanefiyye mezhebinden olan birisi cenaze namazı kılmak isterse Şâfiîyye mezhebine uyar. (Bk.: Karaman, Hayreddin, *İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri I*, İstanbul, 1984, üçüncü baskı, s. 85.)

¹⁸ Ahzâb, 33/41.

¹⁹ Müellif bu hadis için her ne kadar Buhârî'nin Sahîhi'nde geçiyor dese de, biz onu ancak Taberânî'nin eserinde bulabildik. (Bk.: Et-Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, tah.: Hamdî Abdülmecid es-Selefi, Beyrut, ts., XII/131.)

2. KEMÂL PAŞA-ZÂDE'NİN (Ö. 940/1534)²⁰ RISÂLESİ:

Risâle fî Reddi's-Sûfiyye²¹

- Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm
- Dostluğundan dolayı Allah'a hamd olsun.
- Salât ve selâm Nebîsî'nin üzerine olsun.

Bu, hakikati ortaya çıkarmak ve sûfilerin raks ve devrân hakkındaki görüşünü iptal etmek üzere kaleme alınmış bir risâledir.²²

Tetimme'de: el-Halvânî'ye, kendilerini "sûfiyye" diye isimlendiren, özel bir elbise giyen, eğlence ve raks ile iştigal eden ve makam, mertebe sahibi olduklarını iddia eden kimselerden soruldu. Şöyle cevap verdi: Allah'a karşı kötü bir yalan iftira ediyorlar. Yine soruldu (ve şöyle cevap verdi): Onlar doğru yoldan ayrılmışlardır. Fitnelerini halk üzerinden bertaraf etmek için bunlar sürgün edilmelidirler. Yine dedi ki: Eziyet veren şeyi yol üzerinden kaldırmak, korunmada sonuca en ulaştırıcı ve din işlerinde en tutulur yoldur. Kötüyü iyiden ayırmak en temiz ve en doğru metottur.

Nisâbü'l-İhtisâb'da: Semâ esnasında raks etmek câiz midir? Cevap: Hayır!

Ez-Züheyra'da denmiştir ki: O büyük günahlardandır. Şeyhlerden kim onu mübah sayarsa, (bilsin ki) bu hareketler saralı kimsenin hareketleridir.

El-Uyûn'da: Şeyhlik makamında olan kimse için de, onlara uymuş kimseler için de bu (semâ ve devrân yapmak) uygun değildir. Çünkü o eğlenceye benzemektedir. O hareketler kuluçkada yatan hayvanın hareketlerine benzemektedir.

"Semâ câiz midir" diye sorulursa, denir ki: Eğer semâ (dinlemek), Kur'an ve güzel öğütleri dinlemek ise câizdir ve müstehaptır. Fakat o bir müzik parçasını (tegannî) dinlemek ise haramdır. Zîrâ, müzik yapmak ve müzik dinlemek haramdır. Âlimler bu hususta icmâ etmişlerdir. Sûfilerden onu (semâ) mübah kabul edenler (şunu bilmelidir): Kim ki, takva elbisesi ile süslenir ve ona (semâ) hastanın ilaca muhtaç olduğu gibi muhtaç olursa, işte bu kimse için bazı şartlar vardır:

- 1- Aralarında tüysüz (çok genç) kimse olmayacak.
- 2- Toplulukları aynı cinsten oluşacak.
- 3- Aralarında fâsik ve dünya ehli kimse bulunmayacak.
- 4- İhlas ile olacak. Ücret ve yemek almak için olmayacak.
- 5- Açılış yemekleri maksadıyla toplanılmayacak.
- 6- Üzerlerinde galebe olmadıkça konuşmayacaklar.
- 7- Gerçek olmadıkça vecd gösterisinde bulunmayacaklar. Bazıları yalan vecdin giybetten daha kötü olduğunu söylemiştir.

Kısaca, zamanımızda semâ kapısı için ruhsat yoktur. Kezâ, Cüneyd^(r.a.) de zamanında semâdan yüz çevirmişti. Bütün bunlar *Kitâbü'l-Kerâhiyye*'deki Tatarhan fetvâlarındandır.

²⁰ Tam ismi Şemseddin Ahmed b. Süleymân b. Kemâl Paşa'dır. 873/1468 yılında doğmuştur. Osmanlı paşalarından olan dedesinin ismine izâfeten daha çok, Kemâl Paşa-Zâde ya da İbn Kemâl Paşa ismiyle tanınmıştır. 932/1525'te Zenbilli Ali Efendi'nin vefatı ile boşalan şeyhülislâmlık makamına tayin edilmiştir. Ömrünün sonuna kadar bu görevde kalmıştır. S. Bahçivan, 940/1534 tarihinde vefat etmiş olan bu önemli devlet adamı ve din bilgininin, kendisine ait olduğu kesin olan toplam 369 eser tespit etmiştir. Bunlardan 333 adedi Arapça, 28 adedi Türkçe, 8 adedi de Farsça'dır. (Hayatı hakkında geniş bilgi ve kaynaklar için bk.: Bahçivan, Seyit, *İbn Kemâl Pâşâ ve Ârâuhu'l-İ'tikâdiyye*, Ümmü'l-Kurâ Ü., ed-Da' ve ve Usûlü'd-Dîn Fakültesi, Mekke, 1993, (basılmamış doktora tezi), 1/40-230; Parmaksızoğlu, İsmet, "Kemâl Paşa-Zâde" md., İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 1977, VI/561-566.)

²¹ Aslı Arapça olan bu risâlenin tercümesinde Mekke Harem Ktp., no: 14/150, mikrofilm no: 2271, vr.: 151^a-153^b nüshasını kullandık. Risâlenin temini ve tercümedeki yardımlarından dolayı Seyit Bahçivan'a teşekkürler...

²² Bu cümle (Hâzihî risâletün mürettebetün alâ tahkîki'l-hakk ve ibtâli're'yi's-sûfiyye), bazı yerlerde risâlenin ismi olarak da kaydedilir.

Avârif'te: Abdullâh b. Urve b. ez-Zübeyr şöyle demiştir: Ninem Esmâ bint Ebî Bekr'e "Kur'ân-ı Kerîm okunduğunda Resûlullah'ın ashâbı nasıl davranırdı?" diye sorduğumda şöyle cevap vermişti: Allah Teâlâ'nın kendilerini vafsettiği gibi idiler. Gözlerinden yaşlar akardı. Derileri titrerdi. "Bugün, insanların yanında Kur'ân okunduğu zaman, birilerine baygınlık geliveriyor" dediğimde de: "Eûzü billâhi mine-ş-şeytânî'r-racîm" demişti.

Abdullâh b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Iraklılardan biri yalpalayarak yürüyordu. "Bunun nesi var?" dedi. Dediler ki: "Yanında Kur'ân okunduğunda ve Allah'ın zikrini işittiğinde o bayılır, düşer." Bunun üzerine Abdullâh b. Ömer şöyle dedi: "Biz de Allah'tan korkuyoruz, ama düşmüyoruz. Başka bir şey değil, sadece o adamın karnına şeytan giriyor. Resûlullah'ın ashâbı böyle yapmıyordu."

Cevâhirü'l-Fetâvâ'da: Mutasavvıfların zamanımızda yaptığı semâ, kaval/ney ve raks haramdır. Bunlara bilerek katılmak ve bu işler için bir yerde toplanmak câiz değildir. Semâ, tegannî, bağırıp çağırma (miz'âm) hepsi birdir.

Kitâbü Hayâti'l-Hayevân'da: el-Kurtubî, et-Tarsûsî'den şöyle nakletmiştir: Ona bir grubun bir yerlerde toplanarak Kur'ân okudukları, sonra içlerinden birilerinin bazı şiirler inşad ederek raksettikleri ve orada bulunanları coşturdukları söylendi ve bunun helâl mi, haram mı olduğu soruldu. Şöyle cevap verdi: Sûfîlerin mezhebi/yolu batâlet, cehâlet ve dalâlettir. İslâm değildir. Allah'ın kitabı değildir. Resûlullah'ın sünneti değildir. Raks ve tevâcüdü ilk defa Sâmirî'nin yandaşları uydurmuştur. Onlar böğürmesi olan buzağı heykelini ilâh edindikleri zaman²³ onun etrafında raksetmeye başlamışlar ve vedce gelmeye çalışmışlardır. Bu, kâfirlerin ve buzağıya tapanların dinidir. Oysa Resûlullah ashâbı ile beraber olduğu zaman, sanki onların başları üzerinde kuşlar varmış gibi vakarlı bir şekilde oturlardı.

El-Bezzâziyye'de: *Hidâye* sahibi şöyle nakletmiştir: İnsanlara şarkı söyleyen kimsenin şahitliği kabul edilmez. Zîrâ bunların toplanması büyük günah irtikâbı üzerinedir. El-Kurtubî, şarkı söylemenin, kılıçları birbirine vurmanın (kılıç-kalkan oynamak) Mâlik, eş-Şâfiî ve Ahmed nazarında icmâ ile haram olduğunu söyler. Tarîkat önderi Şeyh Seyyid Ahmed ed-Debûsî onun haramlığını açıklamıştır. Müslümanların önderlerinden, Cemâlû'l-mille ve'd-dîn el-Kirmânî'nin şöyle bir fetvâsını da gördüm: Raksı helâl gören kimse kâfirdir.

Raksın haramlığı icmâ iledir, fakat "onu helâl gören kimsenin tekfîri lazımdır" şeklinde bir bilgi yoktur.

Kitâbü'l-İstihsân'da: Semâ yapmak ve eğlence yerlerinin sesi haramdır. Onu hoş görmek fısktır. Onu helâl saymak küfürdür. Def ve benzeri âletler de böyledir. Raksetmek ve elbise yırtmak da böyledir. Bu, Kur'ân veya vaaz meclisinde de olsa aynıdır. Bu türden toplantılarda bulunan kişilerin şahitlikleri kabul edilmez.

Et-Tuhfe'de: Haram fiillerin işlendiği yerlerde veya ticaret malının satışa sunulması esnasında tesbih, tekbir ve Hz. Peygamber'e salâvat getirmek haramdır.

Fetâvâ es-Sûfiyye'de: Oyunu/dansı, raksı ve şiiri mübah gören fâsık olur, kâfir olmaz. Çünkü haram, vâhid haber ile sabit olur.

Keşke (yukarıda adı geçen el-Kirmânî), bu haber sahih değildir ve kıyas ile de sabit değildir, deseydi. Çünkü (raksı helâl gören) kâfir olmaz, fâsık olur.

El-Hâvî el-Kudsî'de: Def ve benzeri şeyler haramdır. Raksetmek, elbise yırtmak ve sayha atmak da, Kur'ân okunması sırasında dahi olsa böyledir. Semâ ve benzeri türden meclislerde bulunanların şahitlikleri makbul değildir. ♦

²³ Bk.: A'râf, 7/148.